

**Sluttrapport for prosjektet
”Tannhelsepersonell og henvisning til Røyketelefonen”**

- Et prosjekt utført ved utvalgte tannklinikker i Rogaland oktober 2009 – mars 2010**

Bakgrunn

Hvert år dør det over 6 700 mennesker i Norge grunnet røyking, og 21 % av den voksne befolkningen røyker daglig. Bruken av snus øker, særlig blant unge menn. Den norske tobakksforebyggingen er mangelfull når det gjelder hjelp til røyk og snus slutt. Bruk av røyk og snus påvirker tannhelsen negativt. Tannhelsepersonell kan bidra aktivt til røyk og snus slutt. Rogaland ble utvalgt som fylke for et prøveprosjekt med Røyketelefonen. Oppdragsgiverne var Helsedirektoratet, Den norske tannlegeforening og Norsk tannpleierforening.

Formål

Rekruttere brukere til Røyketelefonen gjennom tannhelsepersonell. Prøveprosjekt over 6 måneder fra oktober 2009 til og med mars 2010.

Delmål: Hvor mange av de som deltar i Røyketelefonens oppfølgingstjeneste etter å ha blitt rekruttert fra tannhelsepersonell blir røyk- eller snusfrie?

Målgrupper

Tannhelsepersonell fra 15 tannklinikker fordelt på 22 tannpleiere og 36 tannleger har deltatt. Det er både offentlige og privat ansatte. Området ble avgrenset til Stavanger, Sandnes og Sola distrikt.

Pasientmålgruppene ble delt i fire grupper:

Gruppe 1) Ungdom født 1990 eller 1991. Pasientene er undersøkt av tannpleiere og tannleger fra offentlige klinikker.

Gruppe 2) Pasienter som er henvist til periodontist (spesialist på tannfestesykdommer).

Pasientene er undersøkt av tannpleiere og tannlegespesialister fra private tannklinikker.

Gruppe 3) Rekrutter ved KNM Harald Haarfagre (militærleir). Pasientene er undersøkt av tannlege.

Gruppe 4) Andre. Pasienter som ikke inngår i noen av de øvrige gruppene. Dette gjelder hovedsakelig ungdom. Pasientene er undersøkt av tannpleiere og tannleger fra offentlige og private tannklinikker.

Kriterier for å bli med i prosjektet:

Gruppe 1) Førstegangsundersøkelse med statusopptak. Ved opptak av helseskjema forekommer det om pasienten bruker snus eller røyker

Gruppe 2) Alle pasienter henvist til periodontist. Ved opptak av helseskjema forekommer det om pasienten bruker snus eller røyker

Gruppe 3) Opptak av helseskjema ved første behandlingstime

Gruppe 4) Ved førstegangsundersøkelse med statusopptak. Ved opptak av helseskjema forekommer det om pasienten bruker snus eller røyker.

Metoder for gjennomføring

Før prosjektstart

Før prosjektstart ble alle deltakere (tannhelsepersonell) invitert til et motivasjonskurs i regi av veiledere fra Røyketelefonen. Kurset på to timer gav et innblikk i hva Røyketelefonen er, hva de gjør og hvordan de arbeider. Konkrete eksempler og rollespill ble brukt. Motivasjonsskurset ble avholdt to ganger for å nå alle offentlige og private klinikker. Tannhelsepersonalet fikk utlevert brosjyrer og materiell med informasjon om tobakk. Plakaten med "Røyketelefonen" var synlig på venterom og behandlingsrom.

Gjennomføringen

Pasienten ble spurt om deres tobakksforbruk gjennom minimal intervensjon:

- 1) Røyker eller snuser du?
- 2) Hva tenker du om det?
- 3) Jeg vil anbefale deg å slutte og kan hjelpe deg.

Pasienter som var motiverte eller ønsket å slutte med røyk/ snus, fikk tilbud om Røyketelefonens tjeneste. Et brettbart postkort med tittelen "Jeg vil gjerne slutte å røyke/snuse og derfor vil jeg bli kontaktet av Røyketelefonen" ble utfylt av tannhelsepersonell. Personopplysninger ble skjult på postkortet ved å fylle ut innsiden av kortet, folde og stifte det sammen. Røyketelefonen ringte til de pasienter som ønsket å snakke med en veileder der. På denne måten ble pasientene rekruttert proaktivt. Røyketelefonen prøvde inntil tre ringeforsøk for å få kontakt. For dem som ønsket det, kom det tilbud om ny veiledningstime etter tre måneder. De som sluttet helt fikk tilbud om å bli innmeldt i oppfølgingstjenesten som innebærer jevnlig kontakt i inntil ett år.

Postkortene ble sendt fra tannklinikken fortløpende. I prosjektperioden registrerte tannhelsepersonell antall pasienter som var tobakksfrie, de som røyker, snuser og de som takket ja til hjelp fra Røyketelefonen.

Underveis

Midtveis i prøveprosjektet holdt psykolog Peter Prescott et tre timers langt foredrag om endringsfokustert veiledning; "Stil og teknikk i samtaler om atferdsendring." Demonstrasjoner, praktiske øvelser og diskusjoner ble brukt. I overkant av hundre tannhelsesekretærer, tannpleiere og tannleger deltok på foredraget denne dagen

Organisering og styring

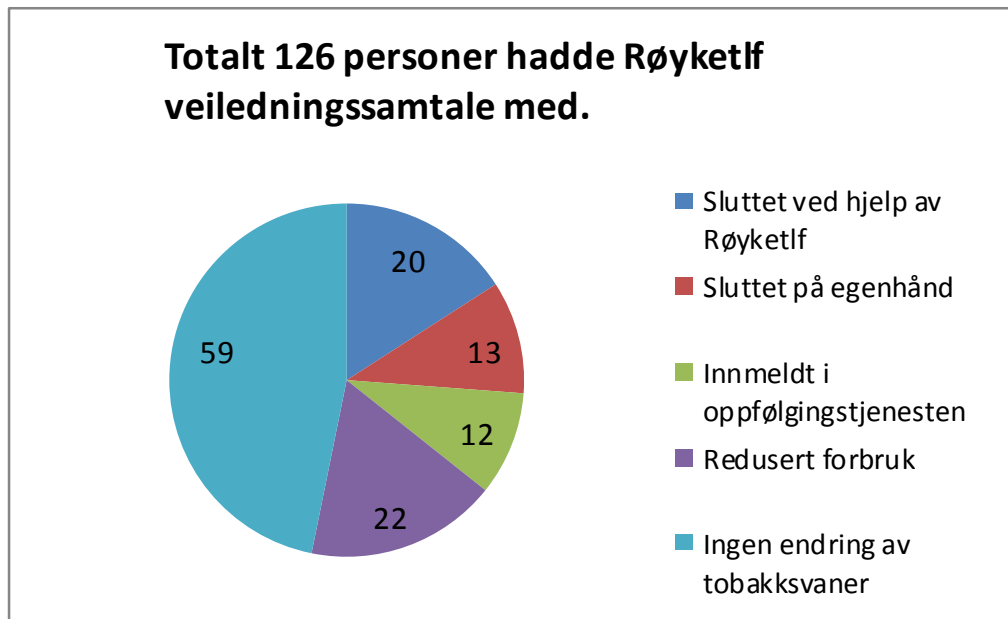
Styringsgruppen har bestått av representanter fra NTF, NTpF og Helsedirektoratet. Tannpleier Liv Tveit Eigeland ved Gausel tannklinikk i Stavanger har vært prosjektleder med 20 % stilling. I den lokale prosjektgruppa har Karin Aspmo (tannpleier, Sandnes), Morten Klepp (periodontist, Sola) og Eirik Salvesen (periodontist, Stavanger) deltatt. Underveis har det vært møtevirksomhet og kontakt per e-post og telefon.

Områdene ble begrenset til å gjelde Stavanger, Sandnes og Sola. Målgruppene ble utarbeidet på bakgrunn av pasientgrunnlaget hos de private og offentlige klinikkene.

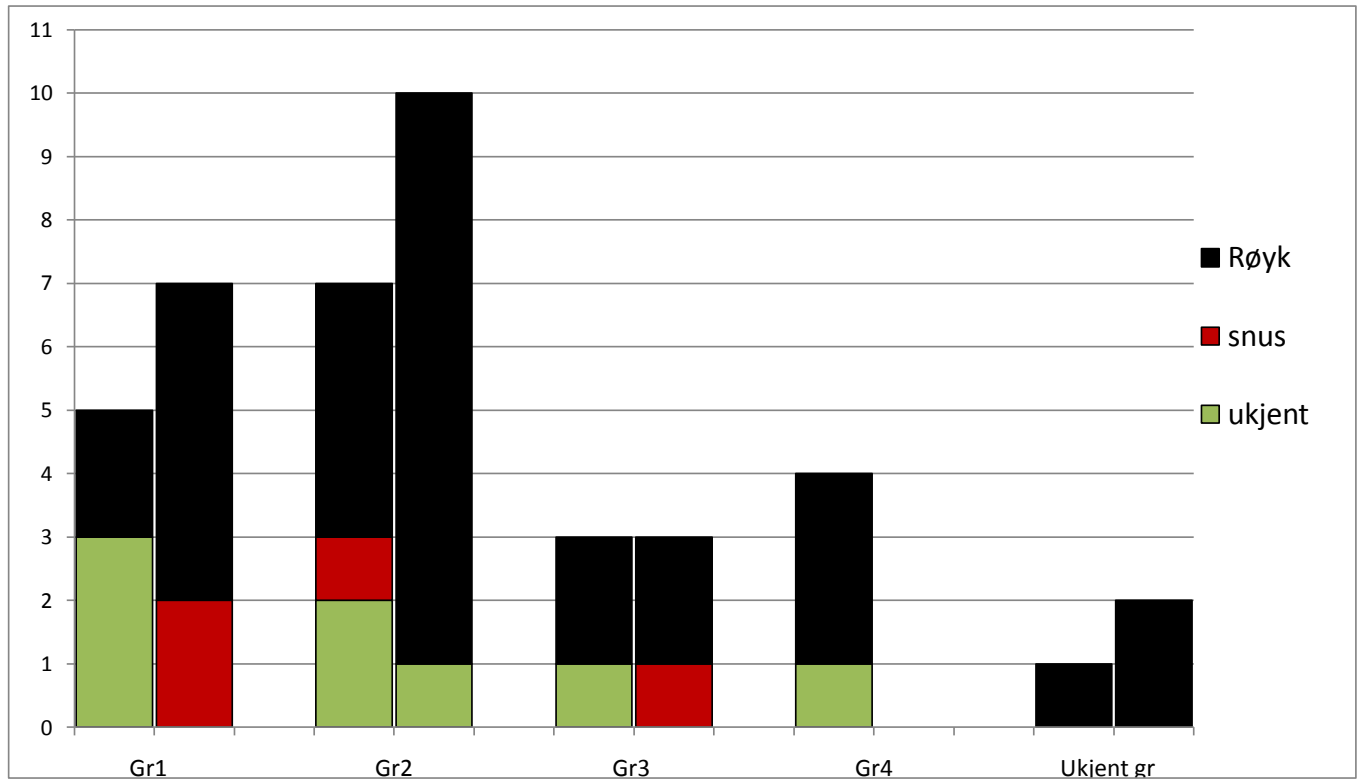
Resultatvurdering i forhold til mål

Totalt ble det sendt inn 287 postkort. 113 tok ikke telefonen etter tre ringeforsøk. 43 personer avviste kontakt.

Totalt gjennomførte Røyketelefonen 126 veiledningssamtaler. Av disse ønsket 12 å være med i oppfølgingstjenesten. Ved første veiledningssamtale oppgav 13 personer at de hadde sluttet på egenhånd. Etter tre måneder ønsket 106 en ny oppfølgingssamtale. Røyketelefonen kom i kontakt med 66 personer. Av disse oppgav 22 personer at de har redusert forbruket og 20 har sluttet.

Graf 1: Antall pasienter i hver gruppe som har sluttet (kolonne 1) eller redusert forbruket (kolonne 2) av røyk, snus eller ukjent tobakksforbruk.

Gruppe 2 (voksne) hadde flest antall slutta og redusert forbruk. Til tross for ulike pasientmålgrupper, viser resultatet at personer i ulike alder har blitt rekruttert til Røyketelefonen gjennom tannhelsepersonalet. Røykere som har sluttet er størst sammenliknet med snus.

Tabellen under viser at totalt 68,3 % av pasientene var røyk/snusfrie. Røykerne utgjorde 18,3 % og snusere 13,5 %. 166 av 439 røykere (37 %) takket ja til utfylling av postkort, mens 91 av 324 snusere (28 %) gjorde det samme. Gruppe 4 er ikke medregnet, men står beskrevet i siste celle.

TOTALT ALLE GRUPPER %	
% røyk / snusfrie	68,3
% røykere	18,3
% snusere	13,5
	100,0
Antall hvor postkort er utfyllt	
% røykere hvor postkort er utfyllt	6,9
% snusere hvor postkort er utfyllt	3,8
TOTALT ALLE GRUPPER	
IKKE RØYK eller SNUS	1642,0
Røyker fått tilbud om kort	439,0
Snuser fått tilbud om kort	324,0
Røyker hvor kort er utfyllt	166,0
Snuser hvor kort er utfyllt	91,0
Andre røyk /snus (gruppe 4)	22,0

Resultater for alle gruppene hver for seg

TOTALT GRUPPE 1 %	f 1990	f.1991	TOTALT GRUPPE 2 %	TOTALT GRUPPE 3 %
% røyk / snusfrie	68,5	73,4	% røyk / snusfrie	70,8
% røykere	16,2	14,0	% røykere	27,9
% snusere	15,3	12,6	% snusere	1,3
	100,0	100,0		100,0
Antall hvor postkort er utfyllt			Antall hvor postkort er utfyllt	
% røykere hvor postkort er utfyllt	6,3	6,0	% røykere hvor postkort er utfyllt	10,6
% snusere hvor postkort er utfyllt	4,6	2,8	% snusere hvor postkort er utfyllt	0,3
TOTALT GRUPPE 1			TOTALT GRUPPE 2	
IKKE RØYK eller SNUS	283	413	IKKE RØYK eller SNUS	608
Røyker fått tilbud om kort	67	79	Røyker fått tilbud om kort	240
Snuser fått tilbud om kort	63	71	Snuser fått tilbud om kort	11
Røyker hvor kort er utfyllt	26	34	Røyker hvor kort er utfyllt	91
Snuser hvor kort er utfyllt	19	16	Snuser hvor kort er utfyllt	3
Andre røyk /snus (gruppe 4)	22	0	IKKE RØYK eller SNUS	338,0
			Røyker fått tilbud om kort	53,0
			Snuser fått tilbud om kort	179,0
			Røyker hvor kort er utfyllt	15,0
			Snuser hvor kort er utfyllt	53,0

Høyest antall røykere var det i gruppe 2 (27,9 %), mens ungdom født 1991 hadde flest røyk/snusfrie(73,4 %). Gruppe 3 hadde høyest forekomst av snus (31,4 %) og færrest røyk/snusfrie (59,3 %). Det ble utfyllt flest postkort for røykere i gruppe 2 (10,6 %) og for snus i gruppe 3 (9,3 %). Pasientene i gruppe 2 har utviklet tannfestesykdom som med stor sannsynlighet er knyttet til bruken av røyk. Det er forskjell mellom gruppe 1 og 3 i forekomsten av snus. I gruppe 3 er det mye større andel snusere og antagelig er denne gruppen overrepresentert av unge menn i samme aldersgruppe som gruppe 1.

Dette prosjektet har bidratt til økt fokus på det tobakksforebyggende arbeidet. Røyking er fortsatt en av de viktigste årsakene til død og kan forebygges. Norge har et offentlig ansvar for å redusere røyking og snusbruk. En tobakksstrategi og plan forplikter Norge til videre tiltak.

Tannhelsepersonell viser at de kan være aktivt med i kampen mot tobakk. Forebyggende arbeid skal alltid prioriteres først. Det å spørre pasienter om deres røyke eller snusvaner er lite tidkrevende. Tannhelsepersonalet har selv antydnet at gjennomføringen av prosjektet ikke tok for mye tid. De pasientene som har blitt rekruttert ville sannsynligvis aldri selv tatt kontakt. Røyketelefonens tjenester har blitt bedre kjent både for pasienter og tannhelsepersonalet gjennom dette prosjektet. De fleste har hørt navnet Røyketelefonen, men vet ikke hva den tilbyr. Veilederne på telefonen kan hjelpe med informasjon om både røyk og snusbruk. Flere av de unge pasientene visste ikke at Røyketelefonen også gjaldt for snusere. Røyketelefonen har blitt mer synlig for pasientene gjennom plakat, brosjyrer og informasjon fra tannhelsepersonalet. For mange er terskelen høy for å ringe på egenhånd. Gratis veiledningssamtaler helt uten forpliktelse er en av Røyketelefonens viktigste tjenester.

Ressursbruk

Det ble søkt om 165.000 kroner til budsjettet. Midlene er brukt til reiseutgifter, lønn av prosjektleder og den lokale prosjektgruppa, avslutningslunsj for deltakende tannhelsepersonell og premieutdeling. Kursing fra Røyketelefonen og Peter Prescott har Helsedirektoratet dekket utenom. Alle deltakerne (tannhelsepersonell) er invitert til en avslutningslunsj. Her vil resultatene bli presentert. De tre tannklinikkerne som klarte å henvise flest pasienter til Røyketelefonen vil få utdelt en pengepremie.

Videreformidling av erfaringer og evaluering

Evaluering fra deltagende tannhelsepersonell

I etterkant har tannhelsepersonalet evaluert prosjektet. Fjorten av femten klinikker sendte svar. Tannhelsepersonalet ble overrasket over hvor mange pasienter som hadde tenkt på eller ønsket å slutte med tobakk. Likevel var det mange som ikke ønsket hjelp fra Røyketelefonen selv om de ønsket et røykefritt liv. Mange mener de har kontrollen og kan slutte selv når de ønsker. Tannhelsepersonalet har i ettertid også fortalt at de brukte lite tid ekstra på å få gjennomført både samtalen med pasientene og registreringen til rapporteringsskjemaet. Evalueringen sier at det er enklere å ta opp tema om røyk og snus. I tillegg fokuseres det mer på pasientens bruk av tobakk nå enn før prosjektstart. Så godt som alle ønsker å fortsette og henvise til Røyketelefonen også i fremtiden. Resultatene viser med all tydelighet at tannhelsepersonalet synes dette er en viktig jobb. Ingen negative kommentarer eller tilbakemeldinger ble mottatt. En kollega skrev: "Ble svært motivert etter kurset med Prescott og Røyketelefonens flinke ansatte. Dere gjør en utrolig flott jobb! Jeg vil bidra videre til å hjelpe mine pasienter til et røykefritt liv."

Tilbakemelding fra pasienter

Responser fra pasientene har vært varierende. Plakaten med "Røyketelefonen" var synlig på venterom og behandlingsrom. Det å snakke om tobakk på tannklinikken synes de fleste pasienter var helt naturlig. Mange ble positivt overrasket over at Røyketelefonen tilbyr helt gratis veiledning. For mange var ikke en telefonsamtale et alternativ, mens for andre var det nettopp

dette det ekstra sparket som skulle til for å nå målet om røykfrihet. Ingen pasienter har blitt presset til å samtykke til innsending av postkort (henvisningskort). For de pasienter som gikk til tannbehandling over lengre tid, ble spørsmål om røyk/snus tatt opp hver gang. Mange trengte litt tid og motivasjon fra tannhelsepersonalet.

Prosjektlederens erfaringer

Prosjektlederen har blitt møtt med stort engasjement fra kollegaer og ledelsen i Tannhelse Rogaland. I samarbeid med fylkestannlegen og overtannlegene ble det bestemt at alle elleve offentlige tannklinikker i Stavanger og Sandnes skulle være med. Til tross for at dette prosjektet dermed ble pålagt de fleste, stilte tannhelsepersonalet seg positive til å delta. Evalueringene sier også sitt. På enkelte klinikker lykkes det ikke å få med hele teamet på laget.

Alle de private som ble spurt om å bli med, svarte ja uten å nøle. En av de største utfordringene har vært å koordinere alle klinikker med tannhelsepersonalet. De offentlige ønsker kurs i arbeidstida, mens de private fortrinnsvis ønsker om ettermiddagen. Motivasjonen må holdes oppe når man er i gang med et prosjekt. Prøvetida på seks måneder virket som passe tid. Foredraget med Prescott som var midtveis satte igjen fokuset på det viktige forebyggende arbeidet tannhelsepersonalet gjør. Det har vært fint å ha så mange dyktige kollegaer med på laget.

Videreføring

Flesteparten av tannhelsepersonalet som har vært med på prøveprosjektet ønsker å fortsette og rekruttere til Røyketelefonen. Det betyr at klinikkene har postkortene tilgjengelig for bruk. Prosjektleder har også presentert prosjektet for alle offentlige tannpleiere i Rogaland fylke. Materiell om tobakk og postkort har blitt levert ut. Minimal intervensjon og postkortene fra Røyketelefonen er dermed tilgjengelig for alle i den offentlige tannhelsetjenesten. Trolig vil gjerne flere privatpraktiserende også fatte interesse. Andre fylker har lyst til å starte opp. Dette prosjektet har god overføringsverdi til andre fylker og private tannklinikker. Prosjektlederen ser viktigheten av ordentlig kursing og motivering før man starter opp et liknende prosjekt. Dersom man skal lykkes med å rekruttere pasienter til Røyketelefonen trenger tannhelsepersonalet informasjon om Røyketelefonens tjeneste. Inspirasjonsskurset med veiledere fra Røyketelefonen tror prosjektlederen var en avgjørende faktor for et godt prosjekt. Folkehelserådgiveren i Nordland fylke har kontaktet prosjektleder for råd og veiledning. Hun ønsker å starte opp et liknende prosjekt for alle tannpleierne i fylket.

Tannhelsepersonell som har vært med i prosjektet har fortsatt å sende inn postkort for pasienter som vil bli kontaktet av Røyketelefonen. Røyketelefonen bekrefter at det fremdeles kommer kort fra tannhelsepersonell, og er positive til at dette fortsetter i fremtiden. Gjennom dette prosjektet håper Røyketelefonen at terskelen har blitt lavere for å ta kontakt. Antall personer (12 av 126) som ble innmeldt i oppfølgingstjenesten er tall Røyketelefonen er godt fornøyd med. De ansatte ved Røyketelefonen oppfordrer tannhelsepersonell i hele landet til å rekruttere pasienter til Røyketelefonen. Postkort og informasjonsmateriell kan bestilles gratis på Røyketelefonens nettsider:

http://www.helsedirektoratet.no/tobakk/publikasjoner/roykeslutt/henvisningskort_til_r_yketelefo nen_for_tannhelsepersonell_636744